

16. Bijv. W.E. Griffis, *The Influence of the Netherlands in the Making of the English Commonwealth and the American Republic*, Boston, 1891.

17. Zie: Douglas Campbell, *The Puritan in Holland, England and America. An introduction to American history*, II dln., Londen, 1892.

18. J. Robinson (plm. 1575-1625), Engels theoloog en vooranger van een groep uitgeweken Engelse protestanten te Amsterdam en Leiden. Hij stimuleerde de emigratie van zijn gemeente naar Amerika; de meesten van hen, de zgn. Pilgrim Fathers, emigreerden in 1620. Robinson had het plan hen te volgen, maar overleed te Leiden. In 1891 werd ter herinnering aan Robinson te Leiden op Amerikaans initiatief een plaquette onthuld.

19. A.C. van Raalte (1811-1876), afgescheiden predikant en leider van een groep afgescheiden emigranten, die in 1847 een kolonie stichtte op de plaats van het huidige Holland, Michigan.

20. Bavinck liet hier ruimte open voor een getal, maar deze bleef in het manuscript oningevuld.

21. Bavinck liet hier ruimte open voor een getal, maar deze bleef in het manuscript oningevuld.

tocratie van Amerika.

Maar de invloed der Hollanders is nog groter. Nieuwe onderzoekingen hebben dat aan 't licht ge-/10/ bracht. Vooral Griffis<sup>16</sup> en Douglas Campbell<sup>17</sup> hebben daaraan kracht gewijd. De stichting van 't monument van Robinson<sup>18</sup> in Leiden is daarvoor aanleiding geweest. Vroegere geschiedschrijvers hebben Amerika's wording in politiek (sociaal, religieus) opzicht enzovoort, uit Engeland trachten te verklaren. 't Schijnt gansch anders. Engeland is geen voorbeeld voor Amerika geweest. Maar ten eerste zijn vele Hollanders ten tijde der vervolging uitgeweken naar de oostelijke gedeelten van Engeland, juist dat land waaruit de meeste landverhuizers onder de Stuarts naar Amerika zijn gegaan. En ten tweede hebben de pilgrim vaders 15 jaren lang in Nederland vertoefd en zijn 1620 van Delfshaven uitgevaren naar Amerika. De oudste bewoners van New England schijnen hun industrie, politiek, vrijheid van godsdienst, sociale inrichting, nijverheidszin van de Hollanders te hebben geleerd.

En eindelijk, ook in deze eeuw is Amerika voor 1000den Hollanders een toevluchtsoord geweest. Michigan werd in 1847 door Van Raalte<sup>19</sup> c.s. opgekocht. Nog wonen er een 100.000 Hollanders in Amerika. In Grand Rapids 20.000 met 22 kerken; in Pella en Orange City farmers 20 mijlen in omtrek, in Paterson en Roseland, in Holland c.a. (vereenigde staten van Nederland) zeer velen. En van /11/ al deze emigranten is de eerste geschiedenis een geschiedenis des lijdens geweest. Ik herinner alleen aan die van Van Raalte. Ze kwamen daar aan in de winter. Alles bosch, uren en mijlen ver. Allen moesten aan den arbeid. Het hout had geen waarde. Het hout was de vijand. En als dan een gedeelte bosch was omgehakt, zond de [zon] stralen daarin. 't Was een oven. Allerlei gassen ontwikkelden zich. Er leden en stierven velen. Maar Van Raalte sprak moed in. Hij predikte 's zondags, en dan gingen allen met nieuwen moed aan den arbeid. Zoo leden en stredden ze jaren lang. Straks werd het een bloeiende kolonie. Vele dorpen verreezen. Uren in den omtrek spreekt en verstaat men er Hollandsch. Dan de dorpen Nieuw Zeeland, Overisel, Drente, Groningen – de vereenigde staten van Holland. Zoo is Amerika gecultiveerd, overal, door Hollanders, Engelschen, Duitschers, door allerlei Europeesche natiën. Woestijnen, bosschen, prairieën zijn in bloeiende en vruchtbare velden herschapen, met steden en dorpen overdekt. Het is op menige plaats gewijde grond. Bloed, tranen, lijden, gebeden der voorvaderen hebben hem geheiligd. En nog gaat de cultuur door. Emigratie wordt voortgezet. Amerika is wonder groot. Dagen en nachten lang kan men doorreizen. Wij begrijpen die uitgestrektheid niet. Het is (...) <sup>20</sup> mijlen breed, en (...) <sup>21</sup> mijlen lang (ongeveer zoo groot als Europa, 60 maal grooter dan Engeland met Wales). /12/ Een provincie is vele malen grooter dan Nederland. En het is een vrucht-